

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 6/2000 vp

Hallituksen esitys yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 8 päivänä helmikuuta 2000 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi (HE 184/1999 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Ilari Hannula, oikeusministeriö
- eduskunnan pääsihteeri Seppo Tiitinen
- ylitarkastaja Kari Pastuhov, sisäasiainministeriö
- oikeusneuvos Liisa Mansikkamäki, korkein oikeus
- hovioikeudenneuvos Juha Paimela, Helsingin hovioikeus
- käräjätuomari Sakari Luojola, Turun käräjäoikeus
- valtiosyyttäjä Jarmo Rautakoski, Valtakunnansyyttäjänvirasto
- ylitarkastaja Sanna Heikinheimo, keskusrikospoliisi
- rikosylikomisario Jouko Salo, Helsingin kihlakunnan poliisilaitos
- turvallisuuspäällikkö Seppo Ronkainen, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
- puheenjohtaja, professori Olli Mäenpää, Julkisen sanan neuvosto
- asianajaja Aarno Arvela, Suomen Asianajajaliitto

- päätoimittaja Timo Vuortama, Suomen Journalistiliitto
- puheenjohtaja, asianajaja Matti Wuori, Ihmis-oikeusjuristit ry
- puheenjohtaja Jarkko Sipilä, Oikeustoimittajat ry
- varatoimitusjohtaja Håkan Gabrielsson, Sanomalehtien Liitto
- päälakimies Marja-Leena Tuomola, Suomen kaupallisten televisioiden liitto ry
- puheenjohtaja, poliisipäällikkö Tapani Tiilikainen, Suomen Nimismiesyhdistys ry
- johtava kihlakunnansyyttäjä Kari Ranta, Suomen Syyttäjähdistys ry
- vastaava päätoimittaja Vesa-Pekka Koljonen
- professori Pekka Koskinen
- professori Raimo Lahti
- professori Ari-Matti Nuutila
- professori Kaarlo Tuori
- professori Terttu Utriainen
- professori Pekka Viljanen.

Viitetiedot

Edellisellä vaalikaudella hallitus antoi eduskunnalle esityksen (HE 239/1997 vp) yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi. Esitys raukesi, koska sitä ei ehditty käsitellä loppuun vaalikauden aikana. Perustuslakivaliokunta antoi kuitenkin esityksestä lausunnon (PeVL 36/1998 vp), joka on ollut valiokunnan käytettävissä tämän esityksen yhteydessä.

Valiokunnassa on osittain samanaikaisesti tämän esityksen kanssa ollut käsiteltävänä lausunnon antamista varten hallituksen esitys laiksi poliisilain muuttamisesta (HE 34/1999 vp). Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi poliisin toimi-

valtasäännöksiä. Kotirauhan ja siihen rinnastettavan paikan suojaamista koskevat säännösehdotukset on kirjoitettu yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevan hallituksen esityksen säännösehdoitusten mukaisesti.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että nykyiset rikoslain 24 lukuun sijoitetut kotirauhan rikkomista, salakuuntelua ja salakatselua sekä rikoslain 27 lukuun sijoitetut kunnian ja yksityiselämän loukkaamista koskevat säännökset uudistettaisiin ja koottaisiin yksityisyyttä, rauhaa ja kunniaa koskevaksi uudeksi rikoslain 24 luvuksi. Uudistuksen tavoitteena on viime vuosisadalta peräisin olevien kotirauha- ja kunnianloukkaussäännösten selkeyttäminen ja nykyaikaistaminen sekä yksityiselämän rikosoikeudellisen suojan laajentaminen eräiltä osin.

Rauhanrikoksia olisivat kotirauhan rikkomisen, törkeä kotirauhan rikkomisen, luvaton tunkeutuminen ja törkeä luvaton tunkeutuminen. Yksityiselämää suojattaisiin edelleen etenkin kotirauhan suojaamalla paikoilla muun muassa oikeudettomalta tunkeutumiselta, metelöinniltä ja tarkkailulta. Kotirauhan suojaama alue pysyisi suunnilleen ennallaan, mutta se määriteltäisiin nykyistä tarkemmin laissa. Niin sanottua julkista kotirauhaa ja virastorauhaa koskevat erilliset säännökset korvattaisiin luvaton tun-

keutumista koskevilla uusilla rangaistussäännöksillä. Säännökset suojaisivat virastojen ohella muun muassa liikehuoneistoja ja toimistoja.

Salakatselun rangaistavuus ulotettaisiin tietyn edellytyksin myös näissä tiloissa oleskelevien tarkkailuun. Puheen kuuntelua ja tallentamista teknisellä laitteella koskevat säännökset keskitettäisiin salakuuntelupykälään. Muun viestinnän suoja määräytyisi edelleen viestintäsalaisuuden loukkausta koskevien rikoslain 38 luvun säännösten perusteella. Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen korvaisi asiallisesti saman sisältöisen yksityiselämän loukkausta koskevan rangaistussäännöksen. Herjausta ja solvausta koskevat erilliset säännökset korvattaisiin kunnianloukkausta ja törkeää kunnianloukkausta koskevilla rangaistussäännöksillä.

Samalla laissa yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta oleva viittaus muutettaisiin viittaukseksi rikoslakiin.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan noin kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esitys on osa rikoslain kokonaisuudistusta. Eräät nykyiset säännökset ovat vielä alkuperäisessä, yli sata vuotta vanhassa muodossaan ja siten selkeästi vanhentuneita. Yksityisyyden ja kotirauhan rikosoikeudellista suojaa täydennettiin 1970-luvulla joukkotiedotusvälineiden toimintatapojen ja teknisen kehityksen johdosta. Nyt näiden pykäliden sisältö ja esitysta-

pa tarkistetaan ja muutetaan vastaamaan rikoslain kokonaisuudistuksessa noudatettua kirjoittamistapaa. Rikoslain systematiikkaa parannetaan yksityisyyttä, rauhaa ja kunniaa suojaavien rangaistussäännösten keskittämisellä 24 lukuun. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavien huomautuksien ja muutosehdotuksien.

Kotirauhan suojaama alue

Kotirauhan käsitettä käytetään sekä valtiosääntö- että rikosoikeudellisessa merkityksessä. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen kotirauha on turvattu. Valtiosääntöoikeudellinen kotirauhan käsite on rikosoikeudellista kotirauhan käsitettä suppeampi, kuten perustuslakivaliokunta on lausunnossaan todennut.

Rikoslaisissa suojattu kotirauhan piiri ehdotetaan määriteltäväksi rikoslain 24 luvun 11 §:ssä. Sen mukaan kotirauhan suojaamia paikkoja ovat mm. asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitettut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset. Säännöksen perusteluissa säännöksen ulottumista kulkuneuvoihin täsmennetään toteamalla, että asuntovauhuihin rinnastetaan asuntoautot ja rekka-auton vetovaunu, jos siinä on nukkumiseen tarkoitettu osa. Valiokunta toteaa, että "rekka-auto"-sanalla tarkoitetaan tavallisessa kielenkäytössä erilaisia perävaunujen vetoautoja. Termi kattaa kuitenkin vain osan vetoautoista. Selvyyden vuoksi voidaan todeta, että kotirauhan piiriin kuuluvat erilaiset moottorikäyttöiset tieliikenteessä käytettävät ajoneuvot, joissa on nukkumiseen tarkoitettu lepotila.

Pakkokeinolain 5 luvun 1 §:ssä säädetään kotietsinnän edellytyksistä. Säännöksessä ei käytetä kotirauhan käsitettä, vaan siinä luetaan kotietsinnän kohteena rakennus, huone, suljettu säilytyspaikka ja kulkuneuvo. Rikosoikeudellisesti suojattu kotirauhan piiri on siis esimerkiksi kulkuneuvon osalta suppeampi kuin kotietsintäsäännöksessä tarkoitettu alue. Tässä ei ole mitään erityistä, koska rikosprosessuaalisten pakkokeinojen sääntelytarve ei ole yhteneväinen sen kanssa, mitä paikkoja on tarpeen suojata rikoslain säännöksillä.

Julkinen kotirauha ja virastorauhan rikkominen (julkisrauha)

Niin sanottua julkista kotirauhaa ja virastorauhaa suojataan nykyisin rikoslain 24 luvun 1 §:n 2 momentin säännöksellä ja vuoden 1999 alussa voimaan tulleella rikoslain 17 luvun 13 §:n ilki-valtasäännöksellä. Säännöksissä on tällä hetkellä osittaista päällekkäisyyttä, joka ehdotetaan

poistettavaksi siten, että uudet 24 luvun 3 ja 4 § koskisivat tunkeutumista, salaa tai harhauttaen menemistä, kätkeytymistä taikka jäämistä mm. virastoon, liikehuoneistoon, toimistoon, tuotantolaitokseen ja kokoustilaan. Häiriön aiheuttaminen mm. metelöimällä virastossa, toimistossa ja liikkeessä olisi jatkossakin rangaistavaa ilki-valtana.

Luvattoman tunkeutumisen rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Ilkivallasta voidaan tuomita ainoastaan sakkoa. Ehdotettua sääntelytapaa on arvosteltu sen vuoksi, ettei pakkokeinolain 1 luvun 1 §:n mukainen jokamiehen kiinniotto-oikeus ole käytettävissä silloin, kun virastorauhaa häiritään metelöimällä. Valiokunta katsoo, ettei ehdotettu sääntelytapa vaikuta heikentävästi virastossa työskentelevien rauhaan. Jos virastossa metelöivä ei henkilökunnan asianmukaisesta poistumiskehotuksesta poistu, vaan jää virastoon, voidaan häntä rangaista 3 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti luvattomasta tunkeutumisesta. Tällöin myös jokamiehen kiinniotto-oikeus on käytettävissä.

Nykyiset rikoslain 24 luvun julkista kotirauhaa suojaavat rangaistussäännökset ehdotetaan korvattavaksi kahdella pykälällä: 3 § luvaton tunkeutuminen ja 4 § törkeä luvaton tunkeutuminen. Luvattoman tunkeutumisen tekotapoja ovat tunkeutuminen, salaa tai harhauttaen meneminen, kätkeytyminen ja jääminen pykälässä mainittuun huoneeseen, rakennukseen, tilaan tai alueelle. Valiokunnan mielestä ehdotetut rikosnimikkeet eivät ole onnistuneita. Ne eivät ole informatiivisia eivätkä vastaa pykälässä mainittuja tekotapoja.

Häiriösoitot ja muu häiritsevä televiestintä

Toisen häiritseminen puhelinoitoin on rangaistavaa rikoslain 24 luvun 3 a §:n mukaan. Häiriösoittojen rangaistavuutta ei ole rajattu kotirauhan piiriin, vaan esimerkiksi käsipuhelimeen soitetut häiriöpuhelut ovat pykälän mukaan rangaistavia. Tältä osin hallituksen esitys merkitsee muutosta. Häiriösoitot ovat *kotirauhan rikomisena* rangaistavia vain silloin, kun ne soiteaan kotirauhan suojaamaan paikkaan, ja *ilkival-*

tana, kun ne soitetaan virastoon, toimistoon, liikkeeseen taikka muuhun vastaavaan paikkaan.

Rikoslain tieto- ja viestintärikoksia koskevan 38 luvun 5—7 § suojaavat tietoliikennettä. Näiden pykälien tunnusmerkistöt edellyttävät teleliikenteen häiritsemistä tai estämistä. Pykälien tarkoituksena ei ole suojata häiriösoitoilta tai muulta kiusalliselta tai ei-toivotulta viestinnältä, kuten tekstiviesteiltä, sähköpostilta tai telekopioilta. Valiokunta pitää perusteltuna, että tämän kaltaisen häirinnän merkittävyys selvitetään sopivassa asiayhteydessä ja arvioidaan, onko lainsäädännöllistä suojaa tältä osin tarpeen laajentaa.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki rikoslain muuttamisesta

2 §. Törkeä kotirauhan rikkominen. Pykälän 1 kohdassa mainitaan erikseen rikoksenteijä ja rikokseen osallinen. Sen sijaan 2 kohdassa mainitaan ainoastaan rikoksenteijä. Valiokunta ehdottaa, että 2 kohtaan lisätään selkeyden vuoksi maininta osallisesta.

3 ja 4 §. Luvaton tunkeutuminen ja törkeä luvaton tunkeutuminen. Edellä yleisperusteluissa lausuttuun viitaten valiokunta ehdottaa perustekomuodon rikosnimikkeeksi *julkisrauhan rikkominen*. Tämän vuoksi pykälien otsikot ja pykälätekstissä esiintyvät rikosnimikkeet on muutettava julkisrauhan rikkomiseksi ja törkeäksi julkisrauhan rikkomiseksi.

5 §. Salakuuntelu. Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että 1 momentin 1 kohdan mukaan kotirauhan suojaamalla alueella oleskelevan henkilön puheen tai muun lainkohdassa tarkoitettun äänen kuuntelu ja tallentaminen on rangaistavaa, olivatpa kuuntelulaitteet ja kuuntelija sitten kotirauhan piirissä tai sen ulkopuolella. Pykälän sanamuodosta voi saada kuitenkin sen käsityksen, että rangaistavuus edellyttäisi salakuunteluun käytettävän laitteen olemista kotirauhan suojaamassa paikassa. Valiokunta ehdottaa, että momentin sanamuoto muu-

tetaan vastaamaan selkeästi säännöksen tarkoitusta ja perusteluita.

6 §. Salakatselu. Pykälässä säädetään rangaistavaksi henkilöiden oikeudeton teknisellä laitteella tapahtuva katseleminen ja kuvaaminen. Rikosoikeudellisen suojan kohteena ovat kotirauhan suojaamassa paikassa, käymälässä, pukeutumistilassa tai muussa vastaavassa paikassa sekä yleisöltä suljetussa rakennuksessa, huoneistossa tai aidatulla alueella olevat henkilöt.

Pykälän 2 momentti merkitsee salakatselun laajentamista paikkoihin, joita suojataan luvattomalta tunkeutumiselta. Rangaistavuuden edellytyksenä on tällöin, toisin kuin kotirauhan piirissä, että katselu tai kuvaaminen loukkaa yksityisyyttä. Laajennuksen on epäilty rajoittavan liiaksi tiedotusvälineiden kuvausmahdollisuuksia, mutta valiokunta pitää laajennusta perusteltuna. Epäilykset kuvaamisen epäasiallisesta rajoittamisesta vaikuttavat ylimitoitetulta. Pykälässä olevat oikeudettomuusedellytys ja yksityisyyden loukkaamista koskeva vaatimus rajaavat uutismateriaalin normaalin hankinnan rangaistavan käyttäytymisen ulkopuolelle.

8 §. Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen. Pykälällä suojataan yksityiselämää säätämällä rangaistavaksi yksityiselämää koskevan tiedon, vihjauksen ja kuvan oikeudeton esittäminen. Esittäminen voi tapahtua joukkotiedotusvälinettä käyttäen tai muuten toimittamalla tieto, vihjaus tai kuva lukuisten ihmisten saataville.

Pykälän 2 momentti rajoittaa rangaistussäännöstä. Yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä ei pidetä sellaisen yksityiselämää koskevan tiedon tai kuvan esittämistä politiikassa, elinkeinoelämässä tai julkisessa virassa tai tehtävässä toimivasta, joka liittyy tämän menettelyyn mainitussa toiminnassa, jos esittäminen on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan tämän tyyppinen sääntely sovitaa yhteen oikealla tavalla sekä yksityiselämän suojaan että sananvapauden kuuluvat merkittävät näkökohdat.

Useat lakivaliokunnan kuulemat asiantuntijat ovat pitäneet ehdotettua rajoitussäännöstä liian tiukkarajaisena ja suppeana, koska se koskee vain politiikassa, elinkeinoelämässä tai julkisessa virassa tai tehtävässä toimivia. Momentista puuttuu nykyisessä rikoslain 27 luvun 3 a §:ssä oleva ilmaisu "muussa näihin rinnastettavassa toiminnassa". Perustuslakivaliokunta on pitänyt ilmaisua valtiosääntöoikeudellisesti liian epätasällisenä ja esittänyt sen asianmukaista täsmenmistä.

Säännöksen täsmenmistäminen on osoittautunut vaikeaksi. Lakivaliokunta on kuitenkin päätenyt ehdottamaan, että momenttiin lisätään sanat "taikka näihin rinnastettavassa tehtävässä". Ilman tätä lisäystä säännös on liian suppea. Sen soveltamisalan ulkopuolelle jäisi esimerkiksi yhteiskunnallista valtaa käyttävä järjestökenttä, kuten työmarkkinajärjestöt ja muut etujärjestöt. Ehdotettu lisäys vastaa nykyistä sääntelyä, jonka soveltamisessa tai tulkinnassa ei ole esiintynyt erityisiä ongelmia. Säännöksessä tarkoitettun tehtävän on oltava rinnastettavissa toimimiseen politiikassa tai elinkeinoelämässä taikka julkisessa virassa tai toimessa. Arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota erityisesti tehtävän yhteiskunnalliseen merkitykseen esimerkiksi valankäytön kannalta. Kyseeseen tulevia tehtäviä rajaa myös säännöksen loppuosan edellytys, että esittämisen on oltava tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi.

Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden käsitykset vaihtelevat sen osalta, miten ns. julkisuuden henkilöiden tai klassisten julkkisten yksityiselämän suojaa on rikosoikeudellisesti arvioitava. Osa on katsonut, että sitä on arvioitava 2 momentin mukaisesti, jolloin rinnastamislausekkeella on keskeinen merkitys. Tätä tulkintaa ei kuitenkaan tue voimassa olevan säännöksen perustelut (HE 84/1974 vp), joissa puhutaan vain säännöksessä mainituista yhteiskunnallisen vallan käyttäjistä. Julkisuuden henkilöiden yksityiselämän käsittely esimerkiksi viihteellisessä julkaisussa ei ole tavanomaisesti perusteltavissa myöskään asian yhteiskunnallisella merkittävyydellä.

Julkisen sanan neuvosto, joka ei sovelle rikoslakia vaan hyvää lehtimiestapaa, on omaksunut opin ns. kolmen kerroksen väestä. Kansalaiset on jaettu yksityiselämän suojan suhteen kolmeen ryhmään: poliittisen ja taloudellisen vallan käyttäjiin, klassisiin julkkisiin ja tavallisiin kansalaisiin. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvien suoja on rajatuin ja viimeksi mainitun ryhmän parhain, julkkisten sijoituessa näiden väliin.

Julkisen sanan neuvoston luokittelua on mahdollista hyödyntää myös tulkittaessa yksityiselämää suojaavaa rangaistussäännöstä. Pykälän 2 momentti rajaa poliittisen ja taloudellisen vallan käyttäjien yksityiselämän suojaa. Julkkisten yksityiselämän suojaa on ensisijaisesti arvioitava pykälän 1 momentin mukaan. Arvioinnissa on keskeistä teon oikeudettomuuden ja yksityiselämän käsitteet. Säännöksen perusteluissa oikeudenmukaisuus pyritään ratkaisemaan henkilön nimenomaisen tai hiljaisen suostumuksen avulla. Hiljaisen suostumuksen oletaminen on ongelmallista, koska kyse on perusoikeutena suojatusta oikeushyvästä. Ilman nimenomaista lupaa ei ole yleensä perusteltua olettaa, että henkilö olisi suostunut ainakaan yksityiselämän ydinalueelle kuuluvan tiedon julkistamiseen.

Yksityiselämän käsitteen osalta esityksessä viitataan perustuslain perusoikeussäännösten ja voimassa olevan yksityiselämän loukkaamista koskevan säännöksen perusteluihin. Käsite ei ole täsmällisesti määriteltävissä. Lisäksi sen sisältö vaihtelee henkilöiden, tilanteiden ja paikan mukaan. Jollekin julkiseen rooliin kuuluu sellaisten asioiden tuominen julki, jotka enemmistö haluaa pitää omana asianaan. Yksityiselämän piiri on tavallisilla kansalaisilla laajempi kuin esimerkiksi viihdetaiteilijoilla tai urheilijoilla, joiden toiminta luonteeltaan julkisena ei ole yksityiselämän asia.

Yksityiselämää loukkaavaa olisi tiedon, vihjauksen tai kuvan levittäminen. Rajoitussäännökseen ei sisälly vihjauksen esittämistä. Perustuslakivaliokunnan mielestä rajoitussäännöksen ei pidä ulottua vihjauksen esittämiseen, koska ei ole tarpeen suojata epämääräisessä muodossa tapahtuvaa yksityiselämän käsittelyä julkisuudessa. Lakivaliokunnan kuulemat asiantuntijat ovat

huomauttaneet, että vihjauksen jättäminen pois säännöksestä rajoittaisi liiaksi sananvapautta. Tämän vuoksi lakivaliokunta, perustuslakivaliokunnan kannanotosta huolimatta, ehdottaa, että vihjaus sisällytetään momenttiin. Sanan lisääminen säännökseen ei vaaranna yksityisyyden suojaa, eikä tee sallituksi levittää valheellisia vihjauksia. Pykälä koskee yksityiselämää koskevan totuudenmukaisen tiedon levittämistä. Valheellisen tiedon tai vihjauksen levittäminen on rangaistavaa kunnianloukkauksena.

Voimassa olevan 27 luvun 3 a §:n mukaan yksityiselämän loukkauksena ei pidetä julkistamista, joka koskee menettelyä julkisessa virassa tai vastaavassa tehtävässä. Esityksen perusteluissa todetaan, ettei säännöksen sanamuoto vastaa säännöksen tarkoitusta. Tarkoituksena on ollut ilmaista se, että mainittujen henkilöiden yksityiselämästä saa kertoa silloin, kun ne liittyvät menettelyyn pykälässä tarkoitettussa tehtävässä. Uusi säännös on muotoiltu tämän mukaisesti. Valiokunnan mielestä ehdotetusta säännöksestä ei vielä käy selkeästi ilmi sen tarkoitus. Tarkoitus on sallia mainitussa virassa tai tehtävässä toimivan yksityiselämään liittyvän asian kertominen, jos tieto voi vaikuttaa henkilön toiminnan arviointiin tässä tehtävässä. Valiokunta ehdottaa momentin sanamuodon täsmentämistä tämän mukaisesti.

9 §. Kunnianloukkaus. Pykälän 2 momentin säännöksellä oikeutettaisiin asianmukainen poliitikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä taikka tieteessä, taiteessa tai näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa ole-

van henkilön toiminnan asianmukainen arvostelu. Rajoitussäännös on sisällytetty pykälään perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta. Säännöstä on pidetty välttämättömänä yhteiskunnallisen keskustelun sekä tieteellisen ja taiteellisen kritiikin ja arvostelun kannalta.

Säännöksessä käytetty ilmaisu "asianmukainen" on liian epämääräinen. Lakivaliokunta ehdottaa sen korvaamista ilmaisulla "joka ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä" ja momentin kirjoittamista samalla tavoin kuin 8 §:n 2 momentti.

Pykälän 3 momentti suojaa kuolleen henkilön muistoa ja kunniaa, jonka loukkaaminen herättää mielipahaa vainajan lähipiirissä. Valiokunta ehdottaa, että säännöksen loppuosa muutetaan kuulumaan: "ihmiselle, jolle vainaja oli erityisen läheinen".

12 §. Syyteoikeus. Lakivaliokunta on edellä ehdottanut 3 ja 4 §:n rikosnimikkeiden muuttamista sekä 9 §:n 3 momentin sanamuodon tarkistamista. Vastaavat tarkistukset on tehtävä myös 12 §:n 1 ja 3 momenttiin.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että 2. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana ja

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna seuraavasti:

1.

Laki rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan rikoslain 27 luku ja 42 luvun 1 §,
 sellaisina kuin ne ovat, 27 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen ja 42 luvun 1 § laissa
 343/1939, ja
muutetaan 24 luku ja 38 luvun 3 §,
 sellaisina kuin ne ovat, 24 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen ja 38 luvun 3 § laissa
 578/1995, seuraavasti:

24 luku

Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta

1 §
(Kuten HE)

2 §
Törkeä kotirauhan rikkominen

Jos kotirauhan rikkomisessa

1) rikoksentehtyjä tai osallinen varustautuu teon toteuttamista varten aseella tai muulla henkilöön kohdistuvaan väkivaltaan soveltuvalla välineellä taikka tekijän tai osallisen ilmeisenä tarkoituksena on käyttää henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai vahingoittaa omaisuutta taikka

2) rikoksen uhrilla on rikokseen liittyvän uhkailun, omaisuuden vahingoittamisen *taikka* rikoksentehtyjöiden *tai osallisten* lukumäärän vuoksi perusteltu syy pelätä henkilökohtaisen turvallisuutensa olevan vaarassa

ja kotirauhan rikkominen on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtyjä on tuomittava *törkeästä kotirauhan rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

3 §
Julkisrauhan rikkominen

Joka oikeudettomasti

1) tunkeutuu taikka menee salaa tai toista harhauttaen virastoon, liikehuoneistoon, toimistoon, tuotantolaitokseen, kokoustilaan taikka muuhun vastaavaan huoneistoon tai rakennukseen tai sellaisen rakennuksen aidatulle pihalueelle taikka kasarmialueelle tai muulle puolustusvoimien käytössä olevalle alueelle, jolla liikkuminen on asianomaisen viranomaisen päätöksellä kielletty, taikka

2) kätkeytyy tai jää 1 kohdassa tarkoitettuun paikkaan,

on tuomittava *julkisrauhan rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Julkisrauhan rikkomisena ei kuitenkaan pidetä tekoa, josta on aiheutunut ainoastaan vähäinen haitta.

4 §

Törkeä julkisrauhan rikkominen

Jos *julkisrauhan rikkomisessa*

1) rikoksentehtyjä tai osallinen varustautuu teon toteuttamista varten aseella tai muulla henkilöön kohdistuvaan väkivaltaan soveltuvalla välineellä taikka tekijän tai osallisen ilmeisenä tarkoituksena on käyttää henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai vahingoittaa omaisuutta taikka

2) rikoksen kohteena on eduskunnan, tasavallan presidentin tai valtioneuvoston taikka vieraan valtion tai hallitusten välisen järjestyksen valtuuskunnan tai edustuston käytössä oleva rakennus tai huoneisto

ja julkisrauhan rikkominen on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtäjä on tuomittava törkeästä julkisrauhan rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

5 §
Salakuuntelu

Joka oikeudettomasti teknisellä laitteella kuuntelee tai tallentaa

1) keskustelua, puhetta tai yksityiselämästä aiheutuvaa muuta ääntä, jota ei ole tarkoitettu hänen tietoonsa ja joka tapahtuu tai syntyy kotirauhan suojaamassa paikassa, taikka

2) muualla kuin kotirauhan suojaamassa paikassa salaa puhetta, jota ei ole tarkoitettu hänen eikä muunkaan ulkopuolisen tietoon, sellaisissa olosuhteissa, joissa puhujalla ei ole syytä olettaa ulkopuolisen kuulevan hänen puhettaan,

on tuomittava salakuuntelusta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

(2 mom. kuten HE)

6 ja 7 §
(Kuten HE)

8 §

Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen

(1 mom. kuten HE)

Yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä ei pidetä sellaisen yksityiselämää koskevan tiedon, vihjauksen tai kuvan esittämistä politiikassa, elinkeinoelämässä tai julkisessa virassa tai tehtävässä taikka näihin rinnastettavassa tehtävässä toimivasta, joka voi vaikuttaa tämän toiminnan arviointiin mainitussa tehtävässä, jos esittäminen on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi.

9 §

Kunnianloukkaus

(1 mom. kuten HE)

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna kunnianloukkauksena ei pidetä arvostelua, joka kohdistuu toisen menettelyyn politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa taikka näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa ja joka ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

Kunnianloukkauksesta tuomitaan myös se, joka esittää kuolleesta henkilöstä valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan kärsimystä ihmiselle, jolle vainaja oli erityisen läheinen.

10 ja 11 §
(Kuten HE)

12 §
Syyteoikeus

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä kotirauhan rikkomisesta, törkeästä kotirauhan rikkomisesta, julkisrauhan rikkomisesta, salakuuntelusta, salakatselusta eikä salakuuntelun ja salakatselun valmistelusta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi taikka ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

(2 mom. kuten HE)

Edellä 9 §:n 3 momentissa tarkoitettujen rikosten voi ilmoittaa syytteeseen pantavaksi kuolleen henkilön leski, sisarus, sukulainen suoraan etenevässä tai takenevässä polvessa taikka vainajan kanssa yhteisessä taloudessa elänyt tai muu (poist.) henkilö, jolle vainaja oli erityisen läheinen.

38 luku

Tieto- ja viestintärikoksista

3 §
(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Helsingissä 9 päivänä toukokuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Henrik Lax /r	Kari Myllyniemi /kesk
vpj.	Matti Vähänäkki /sd	Kirsi Ojansuu /vihr
jäs.	Sulo Aittoniemi /alk	Veijo Puhjo /vas
	Leena-Kaisa Harkimo /kok	Tero Rönni /sd
	Jyri Häkämies /kok	Mauri Salo /kesk
	Erkki Kanerva /sd	Marja Tiura /kok
	Toimi Kankaanniemi /skl	Lasse Virén /kok
	Annika Lapintie /vas	Harry Wallin /sd.
	Paula Lehtomäki /kesk	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Timo Tuovinen.

VASTALAUSE

Perustelut

Sen paremmin hallituksen esitys kuin lakivaliokunnan mietintökään ei riittävästi arvosta virastorauhaa. Kun vuonna 1998 muutettiin rikoslain 17 luvun ilkivaltapykälän (13 §) tunnusmerkistöä, korvattiin sillä nyt käsitellyssä oleva virastorauhapykälä. Jo silloin arvosteltiin sitä, että rangaistukseksi tuli ainoastaan sakkorangaistus. Se aiheuttaa sen, ettei pakkokeinolain 1 luvun 1 §:n mukainen jokamiehen kiinniotto-oikeus ole käytettävissä silloin, kun virastorauhaa häiritään metelöimällä.

Nyt uudessa 24 luvun 3 §:ssä (julkisrauhan rikkominen) ei ole teon kuvauksessa lainkaan huomioitu, että teko voidaan toteuttaa myös metelöimällä. Tämä on tietenkin sinänsä luonnollinen seuraus aikaisemmin säädetyn ilkivaltapykälän (RL 17:13) muotoilusta. Vuonna 1998 keskusteltiin, että 24 luvun uuteen pykälään tehdään sellainen muotoilu, että myös julkisrauhan rikkomisen yhtenä tekemuotona olisi rauhan häiritseminen metelöimällä.

Näin ei ole kuitenkaan tehty. Tästä muutoksesta seuraa, että metelöivää henkilöä on ensiksi

kehotettava poistumaan ja vasta jos hän ei noudata käskyä, voidaan häneen soveltaa edellä mainittua jokamiehen kiinniotto-oikeutta, koska julkisrauhan rikkominen toteutuu myös jäämällä oikeudettomasti ko. paikkaan. Elävässä elämässä syntyy kuitenkin kiistoja siitä, kenellä on oikeus antaa poistumiskäskeä ja siten aiheutetaan tarpeettomia näyttövaikeuksia, varsinkin, kun ennen poistamista on vielä pystyttävä todistamaan, että poistumiskäskeä on varmasti annettu. Kun ko. pykälässä olisi vastalauseen mukaisesti maininta rauhan häiritsemisestä metelöimällä, olisi tapahtuma helppo todistaa.

Tekemästämme muutosesityksestä johtuen on myös rikoslain 17 luvun 13 §:ää (ilkivalta) muutettava, koska muutoin samasta teosta olisi rangaistus määritelty kahdessa eri rikoslain pykälässä.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna seuraavasti:

1.**Laki****rikoslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
*kumotaan rikoslain 27 luku ja 42 luvun 1 §, sellaisina kuin ne ovat, 27 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen ja 42 luvun 1 § laissa 343/1939, ja
 muutetaan 17 luvun 13 §, 24 luku ja 38 luvun 3 §, sellaisina kuin ne ovat, 17 luvun 13 § laissa 563/1998, 24 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen ja 38 luvun 3 § laissa 578/1995, seuraavasti:*

17 luku

Rikoksista yleistä järjestystä vastaan

13 § (Uusi)

Ilkivalta

Joka

1) metelöimällä tai muulla sellaisella tavalla aiheuttaa häiriötä yleisellä paikkalla, (*poist.*) kulttuuri- tai urheilutilaisuudessa, joukkoliikenteen kulkuneuvossa, yleisiä asioita varten tarkoitettussa kokouksessa tai muussa tilaisuudessa (*poist.*),

2) aiheuttaa häiriötä soittamalla puheluita virastoon, toimistoon, liikkeeseen taikka muuhun vastaavaan paikkaan,

3) ampumalla, esineitä heittämällä tai muulla vastaavalla tavalla aiheuttaa häiriötä,

4) luvattomasti poistaa tai turmelee viranomaisen yleisesti nähtäville asettaman julkisen kuulutuksen tai tiedonannon tai

5) käyttämällä joukkoliikenteen kulkuneuvon, hissien tai muun laitteen hätäjarrua tai hälytintä aiheuttaa ilkivaltaisesti väärän hälytyksen, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä rangaistusta, *ilkivallasta* sakkoon.

24 luku

Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkamisesta

1 ja 2 §
(Kuten LaVM)

3 §

Julkisrauhan rikkominen

Joka oikeudettomasti

1) tunkeutuu taikka menee salaa tai toista harhauttaen virastoon, liikehuoneistoon, toimistoon, tuotantolaitokseen, kokoustilaan taikka muuhun vastaavaan huoneistoon tai rakennukseen tai sellaisen rakennuksen aidatulle pihalueelle taikka kasarmialueelle tai muulle puolustusvoimien käytössä olevalle alueelle, jolla liikkuminen on asianomaisen viranomaisen päätöksellä kielletty, (*poist.*)

2) kätkeytyy tai jää 1 kohdassa tarkoitettuun paikkaan, *taikka*

3) *metelöimällä häiritsee 1 kohdassa mainitussa paikassa olevien rauhaa (Uusi 3 kohta)* on tuomittava *julkisrauhan rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

(2 mom. kuten LaVM)

4—12 §
(Kuten LaVM)

38 luku

Tieto- ja viestintärikoksista

3 §
(Kuten LaVM)

Voimaantulosäännös
(Kuten LaVM)

Helsingissä 9 päivänä toukokuuta 2000

Kari Myllyniemi /kesk
Sulo Aittoniemi /alk
Toimi Kankaanniemi /skl

Paula Lehtomäki /kesk
Mauri Salo /kesk